

ЁШЛАР ТАРБИЯСИДА МИЛЛИЙ ВА УМУМИНСОНИЙ ҚАДРИЯТЛАРНИНГ ЎРНИ ВА РОЛИ

<https://doi.org/10.5281/zenodo.14544745>

Бобомуродов Эркин Хаитович

ТерДУ профессори, фалсафа фанлари доктори.

Жовлиев Жўрабек Алишер ўғли

ТерДПИ ўқитувчиси.

Аннотация: Ушбу мақолада Ёшлар тарбияси унинг миллий ва умуминсоний қадриятлар билан боғлигининг қадимги тарих саҳифаларида ҳам улуг донишмандларнинг фикрларида халқнинг руҳи ва қалбини ифодаланганлиги акс эттирилган. Улар эзгулик ғоялари билан жилоланган дурдоналардир. “Бори яхшилиг қилғилким, ондин яхши йўқ, Ким дегайлар даҳр аро қилди фалондин яхшилиг” деган Бобурнинг эзгу қарашлари бугунги кун авлодларига ибрат намунаси эканлиги ифодаланган.

Калит сўзлар: Ёшлар тарбияси, миллий ва умуминсоний қадриятлар, халқнинг руҳи, хур фикрли ижодкорлар, маънавий ва маърифий мерослар.

Ёшлар тарбияси ҳақида гап кетганда уни миллий ва умуминсоний қадриятларсиз тасаввур этиб бўлмайди. Қадим тарих саҳифаларида улуг донишмандлар битикларида, халқнинг руҳи ва қалбини ифодаловчи ривоятларда, илғор ва хур фикрли ижодкорлар, санъаткорлар, сиёсат намояндаларининг маънавий-маърифий меросларида улуг қадриятлар силсиласи намоён. Улар эзгулик ғоялари билан жилоланган дурдоналардир. “Бори яхшилиг қилғилким, ондин яхши йўқ, Ким дегайлар даҳр аро қилди фалондин яхшилиг” деган Бобурнинг эзгу қарашлари бутун-бутун авлодларга ибрат намунасидир. Яхшилик чинакам инсонийлик бўлиб, у халқимизнинг инсонпарварлик қарашларининг меҳр-оқибатлилик фазилатининг ифодасидир. Ота-боболаримиз ўз турмушларида доимо яхши ният билан, орзу-истакларини уларда жо қилиб яшаганлар, улар ўзларининг яхши номлари билан бутун жаҳонга донг таратганлар. Соҳибқирон Амир Темур “Яхшиларга яхшилик қилдим, ёмонларни эса ўз ёмонликларига топширдим. Ким менга дўстлик қилган бўлса, дўстлиги қадрини унутмадим ва унга мурувват, эҳсон, иззату икром кўрсатдим”, деган. [1].

Яхшилик комил тарбия кўрган кишиларга хос бўлиб, бу маънавият билан боғланади. Маънавиятлилик эса, аввало, ўзликни англаш билан боғланади. “Ўз халқи тарихини билмаган миллатлар хотира ва идрокларини йўқотиб қўйган довдирларга ўхшайди.” [2].

Демак, маънавият тўғрилиқка элтувчи йўл, аниқроқ айтганда, тўғрилиқ-ростликнинг ўзидир.

“Маънавият тушунчаси асосида ростлик, ҳаққонийлик, тўғрилиқ мужассамдир. Мисол: одамлар пайғамбаримиз Муҳаммад (с.а.в)ни “амин”, Амир Темури бобомизни дўстлари ва рақиблари “ростгўй” дейишган. Президентимиз Шавкат Мирзиёев ҳақида халқимиз “тўғри сўз”, “адолатли одам”, “сўзи билан иши бир одам экан” дейишмоқда. Ҳадисларда “Иймондан кейин келадиган, аммо иймон қадар азиз турадиган сўз борми?”- деб сўрашганда, Пайғамбаримиз: “Бор, у сўз лафздир”, деганлар. Лафз эса тўғрилиқдир. Биз тўғрилиқ замонида яшайпмиз”[3].

Президент Ш.Мирзиёев ўзининг сайловолди учрашувларида ва президентлик давридаги маърузаларида халқимизнинг тарихи ва маънавиятини безаб турган бундай ноёб ёдгорликлар, улуғ сиймолар ҳақида, уларнинг ёшлар тарбиясидаги ўрни ва роли ҳақида қайта – қайта таъкидладилар. Жумладан, андижонликлар билан бўлган учрашувда таъкидлаб айтдиларки, тарихга қарасак ҳам, бугунги кунга қарасак ҳам, Андижон заминидан кўп соҳалар бўйича кўплаб буюк, фидойи инсонлар етишиб чиққанига амин бўламиз. Чунки миллат, эл – юрт тақдири учун қуйиш, миллий ғурур, ор – номус учун бел боғлаб майдонга чиқиш – Андижон аҳлига хос фазилят. Мана, улуғ аждодимиз Заҳриддин Муҳаммад Бобурни олайлик. Бу буюк зот ўн икки ёшидан бошлаб Темурийлар давлатини сақлаб қолиш учун ўзини ўқа ҳам, чўққа ҳам урди, ҳеч қандай душмандан ҳам, синовдан ҳам қўрқмади. Қирқ олти йиллик умри давомида бир зум ҳам ҳаловат билгани йўқ. Ўз авлодларига Ватанга бўлган буюк муҳаббатини, эзгу фазилятларини мерос қилиб қолдирди.

Давлатимиз раҳбари фарғоналиклар билан сайловолди учрашувларида бу воҳанинг тарихига тўхталиб ўтдилар. Чунки Фарғонада, деганда, аввало, Қубо – ҳозирги Қува, Марғилон, Қўқон каби кўҳна цивилизация масканлари, буюк тарих ва маданиятга эга қадимий ва гўзал бир ўлка кўз олдимизда жилваланади.

Бу фикрнинг тасдиғи сифатида Фарғона номини бутун дунёга таратган Аҳмад Фарғоний бобомизнинг ўн иккинчи асрадаёқ лотин ва яҳудий тилларига таржима қилинган “Астрономия асослари” китобини эслаш kifоядир. Улуғ алломанинг лойиҳаси асосида Нил дарёси сувининг сатҳини ўлчайдиган иншоот “Миқёси Нил” Мисрда ҳозирги кунгача сақланиб келмоқда.

Ёки яна бир улуғ аждодимиз Бурҳониддин Марғинонийнинг “Ҳидоя” асари неча юз йиллардан буён мусулмон дунёсида ислом ҳуқуқи бўйича асосий қўлланма бўлиб келаётир. Булар бугунги авлодда ўзига хос ғурур ва ифтихор туғдириши табиий.

Бу қутлуғ заминдан етишиб чиққан Имом Бухорий, Абу Али ибн Сино, Муҳаммад Наршахий, Абдуҳолиқ Ғиждивоний, Мир Саид Кулол, Хўжа Ориф Ревгарий, Баҳоуддин Нақшбанд каби буюк мутафаккирларнинг номлари, уларнинг бой мероси бутун Шарқ ва Ғарб оламида машҳурдир.

Шундай қилиб, халқимизнинг миллий қадриятлари, умуминсоний эзгу қадриятлар билан уйғунлик, ҳамоҳонглик касб этади. Буни миллий ғоямиз ва миллий мафкурамизнинг таркибий тушунчаси деб қарасак ўринли бўлади. Чунки миллий мафкура тушунчасидаги “миллий” аниқловчиси этник мансубликни билдирмайди, балки мамлакатга, муайян жамиятга мансубликни билдиради. Шу боис миллий ғоя ва миллий мафкура тушунчалари “миллий истиқлол”, “миллий бюджет”, “миллий ялпи маҳсулот”, “миллий хавфсизлик”, “миллий герб”, “миллий байроқ” тушунчалари каби Ўзбекистонда яшовчи барча халқларга тегишлидир.

Халқ онига миллий ғоя қанчалик чуқур сингса, унинг ўзлигини англаши, ички муштараклиги, миллати, тили ва динидан қатъи назар, ўзини ягона халқ-ўзбекистонлик деб ҳис қилиши шунчалик кучаяди.

Миллий мафкура миллий ғоя теварагида шаклланади ва у ифодалаган олий мақсад йўлида жамият аъзоларининг этник мансублигидан, ижтимоий аҳволдан, жинси, ёши, тилидан қатъи назар, жишлаштиради. Бошқача айтганда, миллий ғоя миллий мафкура орқали халқнинг куч – ғайрати, иродасини, ақлий ва ҳиссий салоҳиятини белгиланган омолларга, орзу-умидларга эришиш томон йўналтиради, бу йўлда учрайдиган қийинчиликларни енгишга сафарбар этади.

Ёшларнинг комил инсонлар, мустаҳкам оила вакиллари бўлиб етишишида миллий ва умуминсоний қадриятларнинг ўрни бекиёс. Мустақил Ўзбекистоннинг куч-қудрат мабаи-халқимизнинг умуминсоний қадриятларга содиқлигидир. Халқимиз адолат, яхшилик, аҳил қўшничилик ва инсонпарварликнинг нозик куртакларини асрлар оша авайлаб келмоқда. Ўзбекистонни янгилашнинг олий мақсади ана шу анъаналарни қайта тиклаш, уларга янгича мазмун бағишлаш, заминимизда тинчлик ва демократия, фаровонлик, маданият, виждон эркинлиги ва ҳар бир кишининг камол топишига эришиш учун зарур шарт – шароит яратишда ўз ифодасини топмоқда.

Қадриятлар тарбиявий аҳамиятга эга бўлган маънавий омил саналади. Қадриятлар таълим – тарбиянинг муҳим воситаси сифатида инсон ҳаёти учун, вужуднинг тириклиги, сихат-саломатлиги, меҳнати, билими, муомаласи

кабиларга жиддий таъсир этади. Ёш авлодда қадриятларга муносабатда бу хусусиятларни такомиллаштириш муҳим аҳамиятга эга.

Жамият тараққий этган сари умуминсоний қадриятлар кўпайиб бораверади. Масалан, эркинлик, тинчлик, тенглик, маърифат, ҳақиқат, маънавият, гўзаллик, яхшилик, инсонпарварлик, ижтимоийлик, демократия, қонун устуворлиги ва бошқалар. Бу туйғулар мустақиллигимизнинг янги босқичга кўтарилиши жараёнида халқимизнинг онг ва шуурига тобора мустаҳкамланиб бормоқда. Шунинг учун ҳам муҳтарам Президентимиз “Наврўз фалсафасида, Наврўз қадриятлари-одамлар дарду-ташвиши билан яшаш, кексаларни ҳурматлаш, муҳтож оилаларга эътибор ва ёрдам кўрсатиш, адолат ва халқпарварлик фаолиятимиз мезонига айланмоқда”, дейди. [4].

Фойдаланилган адабиётлар

1. Ҳаким Термизий. Маърифат ул- асрор. Т.: “Мовароуннаҳр”, 2016 й. 12 бет.
2. М.Бехбудий. Танланган асарлари. Т.: “Маънавият” 1997 й. 5 бет.
3. Ҳаракатлар стратегияси асосида жадал тараққиёт ва янгиланишлар сари. Рисола. Нашрга тайёрловчилар: М. Бекмуродов, Қ. Қуранбоев, Л.Тангиров. Т.: Ғ.Ғулом номидаги нашриёт –матбаа ижодий уйи НМУУ, 2017. 92 бет.
4. Мирзиёев Ш. Халқимиз розилиги бизнинг фаолиятимизга берилган энг олий баҳодир. Т.: “Ўзбекистон” НМУУ, 2018. 479 бет.